

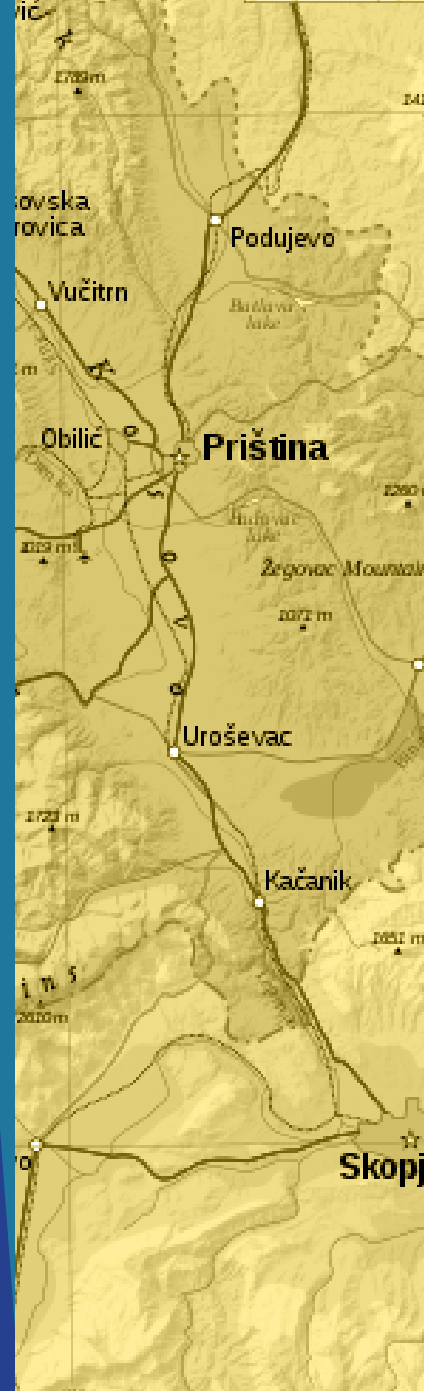


YOUTH INITIATIVE FOR HUMAN RIGHTS
INICIJATIVA MLADIH ZA LJUDSKA PRAVA
NISMA E TË RHINIVE PËR TË DREJTAT E NJERIU

VODIČ ZA UNUTRAŠNJI DIJALOG

PRINCIPI UNUTRAŠNJEG DIJALOGA O KOSOVU

SEPTEMBAR 2017



SADRŽAJ

Zašto?

3


Teme: Odgovornost i činjenice pre dijaloga

4

Kosovo: krvavi bulevar propuštenih šansi države Srbije

6

Zašto?



Povodom poziva predsednika Srbije Aleksandra Vučića na „unutrašnji dijalog“ o Kosovu, Inicijativa mladih za ljudska prava (dalje u tekstu Inicijativa) kroz ovaj dokument želi da predstavi okvir koji smatramo verodostojnim kao vodič za širi društveni dijalog i argumentovan razgovor o Kosovu. Ono što smo u prethodnih nekoliko sedmica mogli da čujemo od predsednika Srbije, kao i od državnih zvaničnika Srbije, jesu predlozi o podeli teritorija, opšta mesta o potrebi dijaloga bez konkretnih predloga, kao i jednu vremensku odrednicu - da će dijalog početi u septembru, a zatim da će ipak biti u oktobru.

Ono što posebno frustrira sa pozicije organizacije civilnog društva i pojedinaca koji rade na procesu pomirenja i regionalne saradnje, sa osobitim fokusom na normalizaciji odnosa srpskog i kosovskog društva, jeste što je u javnosti, na ulici i, što je još značajnije, u institucijama Republike Srbije, marginalizovan svaki pokušaj da se razgovara o pitanju Kosova na racionalnim i argumentovanim osnovama, bez mitomanije i u cilju povezivanja dva društva. U poslednjih nekoliko godina setićemo se slučaja „Dron“, histerije oko hapšenja Ramuša Haradinaja (Ramush Haradinaj) u Francuskoj, slanja pravoslavno okićenog voza na Kosovo, pa sve do dopuštanja državnih organa da grupe nasilnika nekažnjeno sprečavaju svaki događaj koji ukazuje na potrebu saradnje Srbije i Kosova (Festival „Mirëdita, dobar dan“ i prikazivanje filma „Albanke su naše sestre“ širom Srbije).

Teme: Odgovornost i činjenice pre dijaloga

U takvom kontekstu, predsednik Republike izlazi sa predlogom o dijalogu koji, kako je za sada predstavljen i vođen, ima dva važna negativna obeležja - politiku zaborava i nepostojanje demokratske procedure. Upravo iz tih razloga smatramo da bi najavljeni dijalog trebalo da bude usmeren i postavljen na sledećim temama:

- 1) Priznanje odgovornosti države Srbije za ratne zločine počinjene na Kosovu:** Bez zaobilaznica i opštih mesta, predstavnici vlasti u Srbiji su dužni svojim građanima objasniti, na osnovu već donetih presuda Haškog tribunala (Kosovska šestorka i slučaj Vlastimira Đorđevića) i presuda domaćih sudova, kako je i zbog čega vođena kampanja progona nesrpskog stanovništva (uključujući ubistva, proterivanja i silovanja) od januara 1998. do juna 1999. godine pod plaštom „borbe protiv terorizma“;
- 2) Priznanje svih dosadašnjih pregovora i drugih preuzetih međunarodnih obaveza Srbije o Kosovu:** Dijalog unutar javnosti Srbije ne sme krenuti od nulte tačke kao da ranijih pregovora nije bilo. Izvršna vlast (predsednica Vlade i predsednik Republike) je u obavezi da kroz dijalog podseća javnost na već preuzete međunarodne obaveze i na osnovu njih može kreirati politiku prema Kosovu (Rezolucija 1244 (1999), Mišljenje međunarodnog suda pravde o legalnosti nezavisnosti Kosova (2010), postignutih pregovora iz Briselskog dijaloga (april 2013, avgust 2015);
- 3) Dijalog u institucijama umesto preko medija:** Postaviti dijalog o Kosovu kao važnu temu ne samo u izjavama i novinskim komentarima, već ga prvenstveno uspostaviti unutar Narodne skupštine i na osnovu parlamentarne rasprave uključiti relevantne državne institucije u dijalog (skupštinske odbore, ministarstva, agencije, univerzitete itd.) uz predstavnike civilnog društva i medije;
- 4) Uvažavanje doprinosa civilnog društva:** U okvir dijaloga moraju biti uključene sve organizacije civilnog društva i mediji koji su radili na utvrđivanju činjenica o sukobu na Kosovu, kao i na građenju mostova multietničkog poverenja u odnosima Srbije i Kosova;

- 5) **Odnos prema žrtvama rata:** Ukoliko zvaničnici države Srbije preuzimaju odgovornost da vode dijalog o Kosovu, moraju priznati za sada jedini verodostojan popis svih žrtava rata na Kosovu koji je kroz Kosovsku knjigu pamćenja prezentovao Fond za humanitarno pravo.
- 6) **Pristupanje Srbije EU:** Strateška orijentacija zemlje ka evropskim integracijama ne sme biti dovedena u pitanje bez obzira na rezultat unutrašnjeg dijaloga o Kosovu;
- 7) **Transparentnost dijaloga:** Dijalog o pitanju Kosova, vođen u najboljem interesu građana Republike Srbije, mora pratiti dostupnost pravnih i/ili političkih dokumenata koji nastaju kao proizvod dijaloga;
- 8) **Odgovornost za učešće u dijalogu:** Unutrašnji dijalog mora naći svoje pravno utemeljenje i na osnovu toga akteri dijaloga, posebno oni koji predstavljaju organe države Srbije, moraju snositi odgovornost za javnu reč odnosno predlog politike po pitanju Kosova;
- 9) **Odricanje od podele i razmene teritorija sa Kosovom, kao i zagovaranja politika zasnovanih na etničkom principu:** Srbija mora odustati od ideja o podeli Kosova, kao i idejama o razmeni teritorija. Istovremeno, Srbija mora pomoći Kosovu da postane funkcionalno multietničko društvo.
- 10) **Procesuiranje ratnih zločina:** Srbija i Kosovo moraju međusobno podsticati jedna drugu da efikasnije procesuiraju odgovorne za ratne zločine. Poseban fokus Srbije mora biti podrška Kosovu u svetlu novoformiranog Specijalnog suda za ratne zločine na Kosovu od 1998. do 2000. godine;

Kosovo: krvavi bulevar propuštenih šansi države Srbije

„Zato, važno, ili važnije nego ikada, jeste da se pogledamo u ogledalo, hrabro, jasno vidimo sve ožiljke, rane i nedostatke na sopstvenom licu, ali i pokušamo da zalečimo ono sto je moguće, u očaju ne odustajući od sebe zbog problema sa kojim se suočavamo.“

Aleksandar Vučić, predsednik Republike Srbije (24. jul 2017. godine)

Naizgled, ova rečenica, kao i ceo autorski tekst predsednika Republike, znači barem verbalizovani poziv srpskom društvu ali i široj javnosti (međunarodnoj zajednici na prvom mestu) da u samom centru političke moći u Srbiji postoji volja da se konačno razgovara o Kosovu i na osnovu tog razgovora kreiraju konkretna i dugoročna rešenja za Kosovo. Poziv na dijalog unutar srpskog društva, ali i od sredine 2017. godine nešto češći susreti zvaničnika Beograda i Prištine u okviru briselskog dijaloga, ovoga puta na predsedničkom nivou, predstavljaju kakve takve pomake u odnosu na period od avgusta 2015. godine (Brisel II) do aprila 2017. godine, kada su novoizabrani predsednici Srbije odnosno Kosova postali Aleksandar Vučić odnosno Hašim Tači (Hashim Thaçi).

Međutim, kao što je ocenio šef UNMIK-a, Zahir Tanin, na sednici Saveta bezbednosti UN u maju 2017. godine, situacija na Kosovu je generalno stabilna, ali nivo poverenja između dve zajednice opada zbog brojnih neodgovornih izjava političara i diplomata. Upravo su izjave političara i to ministara u Vladi Srbije, kao i politika nekažnjivosti prema nasilnicima koji ugrožavaju događaje koji pozivaju na saradnju dva društva, a koji su se desili u prethodnih nekoliko meseci u Srbiji indikator da - iako poziv za dijalog postoji, kao i pregovori u Briselu - osnova zvanične politike Srbije prema Kosovu i dalje je skrojena po meri odbrane krvave politike režima Slobodana Miloševića. Cenu za takvu politiku i dalje plaćaju građani i građanke Srbije i Kosova bez obzira na svoju nacionalnost. O tome svedoče nedavne izjave Nele Kuburović, ministarke pravde Srbije, Aleksandra Vulina, ministra odbrane, kao i Ivica Dačića, ministra spoljnih poslova. Ministarka pravde Srbije, Nela Kuburović, je 16. maja 2017. godine u Savetu bezbednosti UN-a ukazala na neophodnosti da Priština što skorije izvrši svoje obaveze po pitanju Zajednica srpskih opština (ZSO),

skrenula je pažnju na postupke i izjave Vilijama Vokera kao i odbijanje Francuske da Srbiji izruči Ramuša Haradinaja. Na istoj sednici, kako je to Istinomer dobro primetio, na kojoj je prema Zakonu o Vladi trebalo da prisustvuje predsednik Vlade (u tom trenutku u Kini) ili prvi potpredsednik i ministar spoljnih poslova, Ivica Dačić, ministarka pravde je izjavila sledeće:

„Podsetiću, na KiM je sve krenulo od laži koje su plasirali ljudi poput Vilijama Vokera koji danas čak ni ne krije svoje velikoalbanske ambicije i projekte, a poznato je da se protivi i Specijalnom sudu koji treba da procesuiru zlodela počinjena od strane tzv. “Oslobodilačke vojske Kosova” (OVK). (...) Protivpravna odluka o agresiji na SRJ usledila je prvenstveno na osnovu izveštaja Vilijama Vokera, iako na KiM 1998-1999 godine nije bilo humanitarne katastrofe niti progona kosovskih Albanaca.“

Zatim, dva dana nakon objavljivanja autorskog teksta predsednika Republike stvar postaje jasna kada se pročita izjava ministra Vulina od 26. jula:

„Kao i uvek kada Vučić pokrene pitanja od suštinskog značaja i važnosti za Srbe i Albance, pokaže se da među Albancima nema iskrenih sagovornika. Izjave Rame i Pacolija treba da onemoguće dijalog, naškode Vučiću i spreče ga da ujedini Srbe oko KiM.“

Nakon toga, 16. avgusta ove godine kada je ponovo u Savetu bezbednosti UN razmatran tromesečni period o radu misije UNMIK-a na Kosovu, Ivica Dačić je izjavio sledeće:

“Srbi su na Kosovu živeli vekovima, to potvrđuju crkve, od kojih su četiri pod zaštitom UNESCOa. Nije u redu da se smejete gospođo Čitaku, pokažite jedan vaš spomenik iz tog perioda, pa ću i ja da se smejem... Da li mislite da to više ne treba da se pominje i da je to legitimizovano time što se to desilo? Hoće li iko pomenuti potrebu da se Srbi vrate. Statistika je porazna. Ako je bilo genocida, to znači da sada Albanca treba da ima manje”

On je naveo da je prema popisu iz vremena SFRJ u Prištini bilo 43.885 Srba, a da ih je prema popisu iz 2011, ostalo samo 430:

“To je 100 puta manje za 30 godina. Pa da li je to etničko čišćenje i genocid nad Albancima ili nad Srbima? U Uroševcu sada ima 32 Srba, 600 puta manje nego ranije, u Podujevu ih bilo 2.242, a danas 12, što je 200 puta manje. U Prizrenu, gde sam rođen, ih je ranije bilo 11.650, 2011 - 231, a danas samo 27. Komentar je suvišan i zato molim vas da više ne koristite te lažne činjenice da ste žrtve etničkog čišćenja. Ko je kriv za zločine neka odgovara, ali najveće žrtve su Srbi.”

Upravo zbog ove tri neuralgične tačke zvaničnog Beograda prema Kosovu, politika negiranja ratnih zločina i kampanje etničkog čišćenja prema kosovskim Albancima je temelj svake dosadašnje politike Beograda prema Kosovu i ona se nastavlja.

Uprkos tome, a u cilju podsećanja kako zvaničnika države tako i šire javnosti želimo da predstavimo hronologiju predratnih, ratnih i poratnih godina sa posebnim osvrtom na pregovore zvaničnog Beograda i Prištine. Podsetimo, Inicijativa je januara 2015. godine Vladi Srbije poslala izveštaj OEBS-a (na čiji mandat se poziva ministarka Kuburović) “Kako viđeno, tako rečeno” u kome je do detalja opisana kampanja etničkog čišćenja prema kosovskim Albancima, kao i ceo sukob između snaga Vojske Jugoslavije, srpske policije i paramilitarnih jedinica nasuprot snaga OVK. Takođe, nakon kontinuiranog ometanja festivala Mirëdita, dobar dan! u junu ove godine, u otvorenom pismu smo pozvali predsednika Republike da, između “ostalog, stane na stranu onih koji godinama promovisu vrednosti pomirenja i saradnje, kao i da je širi društveni dijalog potreban ali da tačka okupljanja treba biti poruka “Sramota je mrzeti!”.¹⁰

Reakcije opozicije, predstavnika verskih zajednica, Srpske akademije nauka i drugih nevladinih organizacija na otvaranje dijaloga o Kosovu uglavnom su bile rezervisane ili sa negativnim stavom. Saša Janković, predsednik Pokreta slobodnih građana (PSG), izjavio je za njega poziv na unutrašnji dijalog kukavičko zaklanjnje iza naroda“. Dragoljub Mićunović, ispred Demokratske stranke, u intervjuu za „Vreme“ naglasio je da iako poziv na dijalog ne prihvata jer je postavljen na lažima, ipak smatra da je nepotrebno zvanično

odbiti poziv jer bi to bilo zloupotrebjeno. On je takođe naveo da uslovno podržava dijalog o Kosovu: da se mediji otvore za opoziciju, kao i da se dijalog vrati u demokratske institucije. Saša Radulović (Dosta je bilo) izneo je svoj plan za Kosovo u autorskom tekstu za „Nedeljnik“ u kome ocenjuje da je cilj dijaloga da se Kosovo izbací iz preambule Ustava, pri čemu se on zalaže za novu međunarodnu konferenciju velikih sila koje bi izašle sa novim međunarodnim ugovorom koji bi zamenio rezoluciju 1244. Ostale opozicione partije su ili izrazile sumnju u dijalog (Nova stranka, SDS Borisa Tadića, Vuk Jeremić) ili okarakterisale dijalog kao izdaju (Dveri i Srpska radikalna stranka). Ipak, jedina stranka koja je predložila okvir za dijalog je LDP koji je predstavio Platformu za Kosovo 2. avgusta ove godine. Lider ove partije, Čedomir Jovanović, u intervju za „Večernje Novosti“ od 18. septembra, najavio mogućnost saradnje sa Demokratskom strankom oko Plat-forme za Kosovo.

S druge strane, samo nekoliko dana nakon autorskog teksta predsednika Republike, Vladimir Kostić, pred-sednik SANU izjavio je za Blic da da je “dijalog o Kosovu i razgovor a ne rat jedini put po kome treba da se ide kako bi se prevazišli viševjekovni nesporazumi dva naroda”. Takođe, dodao je i da će “SANU biti čast da učestvuje u definisanju budućnosti svog naroda, a dijalog o KiM je upravo pitanje na kome se ona prelama i zato imaju obavezu da iznesu svoj stav”. Zanimljivo je da se Kostić u istoj izjavi ogradio da je njegov stav i stav SANU, već da njegove reči predstavljaju njegov lični stav.

Patrijarh SPC-a Irinej 17. septembra izjavio je da veruje da po pitanju Kosova predsednik Srbije Aleksandar Vučić misli isto kao i srpski narod i Crkva i da se uzda u Rusiju da će pomoći Srbiji da sačuva ono što je uvek bilo srpsko.¹⁷ Potpredsednica Vlade Srbije Zorana Mihajlović očekuje da Srpska pravoslavna crkva bude dobar partner u unutrašnjem dijalogu o Kosovu i da ne vrši pritisak na predsednika Srbije Aleksandra Vučića pre početka razgovora o Kosovu. “Srbiji je potrebna nova politika koja za cilj ima bolji život naših sunarodnika na Kosovu, politiku zaštite naše kulturne i verske baštine, očuvanje ekonomskih interesa i pomirenja sa albanskim narodom”, navela je Mihajlović u saopštenju istog dana reagujući na izjavu patri-

jarha Irineja. Već sledećeg dana reagovao je episkop bački Irinej: "Mihajlović zapravo demantuje i svesno obesmisllila poziv gospodina Vučiću na zaista nužni dijalog o budućnosti Srbije i svakog njenog građanina Srbije u južnoj srpskoj pokrajini. "

Premijerka Brnabić se po pitanju Kosova oglasila 27. avgusta skoro zaklinjanjem u sadašnji Ustav, rečima da Srbija nikada neće priznati nezavisnost Kosova. Međutim u istoj izjavi dodala je i sledeće: "Srbija je dosta uradila na implementaciji onoga što je dogovoreno tokom dijaloga, dok bi Priština trebalo da počne da radi na najvažnijim tačkama sporazuma, pre svega onim o položaju srpske zajednice." Ubrzo nakon vanredno održane konferencije za medije uveče 12. septembra predsednika Vučića povodom formiranja nove Vlade Kosova- na kojoj je predsednik Republike, između ostalog, naznačio da će dijalog biti institucionalizovan u oktobru ali da će "poštovati Ustav ali da nisu borci za interese Srbije samo oni koji poštuju Ustav i gotovo!"- premijerka Brnabić 18. septembra izjavljuje sledeće:

"Doprinos Vlade Srbije unutrašnjem dijalogu o Kosovu i Metohiji biće vidljiv kroz formiranje radne grupe za logističku podršku predsedniku Republike Srbije Aleksandru Vučiću i svim građanima koji žele da učestvuju u tom dijalogu. To će biti dijalog što šireg kruga ljudi u Srbiji i neću ja, kao predsednica vlade, reći kako mislim da treba da se uradi ovo ili ono, nego ću da slušam sve strane, poziciju i opoziciju, Crkve i nevladine organizacije, jer je to dijalog koji vodi predsednik države".

Ovako je predsednica Vlade Ana Brnabić odgovorila na pitanje RTV-a 18. septembra, koji će biti njen doprinos unutrašnjem dijalogu o Kosovu i da li ona misli da Kosovo treba da dobije stolicu u Ujedinjenim nacijama.

Sa nadom u iskrene namere da se krene u dijalog o pitanju Kosova, smatramo neophodnim da predstavimo sve značajne događaje i procese koji su se desili na teritoriji Kosova ili su (kao određene runde pregovora) bili od važnosti za rešavanje pitanja Kosova od 1980. godine do pisanja ovog dokumenta, odnosno do 2017. godine.